

Голас Радзімы

№ 30 (1704)
30 ліпеня 1981 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Цана 4 кап.
Выдаецца з 1955 г.

У Беларусі, у піянерскім лагеры «Зялёны Бор» адпачывалі дзеці нашых землякоў з Аўстрыі, Бельгіі, Галандыі і Канады. Гарачым ліпеньскім днём яны зрабілі экскурсію на мемарыяльны комплекс «Хатынь». Ушаноўваючы памяць загінуўшых мірных жыхароў беларускай вёскі, сярод якіх было многа дзяцей, госці ўсклалі кветкі да Вечнага агню. Здымак К. ДРОБАВА зроблены ў Хатыні. [Расказ аб дзецях з-за мяжы змешчаны на 4-й стар.].

падзеі • людзі • факты

СВЯТА НАРОДНАЙ ПОЛЬШЧЫ

У вызваленым горадзе Хэлме 22 ліпеня 1944 года Польскі камітэт нацыянальнага вызвалення — першы ў гісторыі дзяржавы ўрад працоўных — апублікаваў маніфест, які стаў праграмай будаўніцтва новага дзяржаўнага і грамадскага ладу. 37-ю гадавіну адраджэння Поль-

шчы адзначаюць разам з працоўнымі гэтай краіны народы Савецкага Саюза, краін сацыялістычнай садружнасці. У Мінску адбыўся ўрачысты сход прадстаўнікоў працоўных горада, на якім з прававой выступіў Генеральны консул ПНР у Мінску М. Дрэўняк. На сходзе

былі намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Лабанок, першы сакратар ЦК ЛКСМБ У. Шаптыка, адказныя работнікі ЦК КПБ, прадстаўнікі савецкіх і грамадскіх арганізацый. Прысутнічаў таксама генеральны консул ГДР у Мінску С. Бернатэк.

ПОЕЗД ДРУЖБЫ

18 ліпеня ў Мінск з Польшчы прыбыў поезд дружбы. Ветэраны другой сусветнай вайны, актывісты Таварыства польска-савецкай дружбы, школьнікі — пераможцы алімпіяд аб Савецкім Саюзе — прымуць удзел у мерапрыемствах, прысвечаных 37-й гадавіне адраджэння Польшчы. На вакзале гасцей сустракалі члены Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі, Беларускага аддзялення Таварыства савецка-польскай дружбы, генеральны консул ПНР у Мінску М. Дрэўняк, ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, школьнікі, працоўныя сталіцы Беларусі. Адбыўся мітынг. Гасцей з ПНР вітаў старшыня Мінскай секцыі Савецкага камітэта ветэранаў вайны В. Сінчылін. На працягу двух дзён знаходжання

ў Мінску госці азнаёміліся з яго выдатнымі мясцінамі, пабывалі на ВДНГ БССР, у музеях горада, наведлі дзіцячыя дашкольныя ўстановы, мемарыяльны комплекс «Хатынь», сустракаліся з кіраўнікамі і актывістамі Белару-

скага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі. Затым поезд дружбы з ПНР адправіўся ў Маскву. НА ЗДЫМКУ: сустрэча гасцей на чыгуначным вакзале ў Мінску.

ЛАЎРЭАТЫ ВИЗНАЧАНЫ

Вернасць прагрэсіўнага кінематографа прынцыпам гуманізму, міру і дружбы паміж народамі прадэманстравалі XII Маскоўскі міжнародны кінафестываль, які завяршыўся 21 ліпеня.

Журы конкурсу паўнаметражных мастацкіх фільмаў прысудзіла залатыя прызны карцінам «Выціснуты чалавек» (Бразілія), «Спустошанае поле» (В'етнам) і «Тэгеран-43» (СССР).

Сярод фільмаў для дзяцей лепшым прызнана «Чорная курыца, або Падземныя жыхары» (СССР).

Журы конкурсу кароткаметражных фільмаў узнагародзіла залатымі прызамі фільмы «Сальвадор: народ пераможца!» (сальвадорскі Фронт нацыянальнага вызвалення імя Фарабунда Марці) і «Як цябе завуць?» (Кампучыя).

Сярод сярэбраных прызёраў, уладальнікаў спецыяльных прызёў і дыпламаў кінематографісты 23 краін з усіх кантынентаў планеты.

БІЯТЛОН-82

Пад старшынствам першага намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР У. Міцкевіча адбылося пасяджэнне арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы і правядзенню ў Раўбічах у 1982 годзе чэмпіяната свету па біятлону. Разгледжаны пытанні, звязаныя з падрыхтоўкай спартыўнага комплексу, вырабам прызоў, сувеніраў, асвятленнем праводзімых цяпер мерапрыемстваў у друку, па радыё, тэлебачанню і іншыя.

ВЫРАСЛА ВЁСКА

За сем гадоў на месцы былой пустэчы вырасла новая вёска Невяровічы — цэнтр калгаса «Зорка» ў Гродзенскай вобласці. Пабудаваны дзесяткі жылых дамоў. У цэнтры вёскі прыгожы будынак сельскага Дома культуры. У ім — вялікая глядзельная зала, спартыўная зала, музычная гасціная, бібліятэка, пакой для гурткавай работы. Узведзены дзіцячы сад на 90 месц, лазня з плавальным басейнам, памяшканні для фельчарска-акушэрскага пункта, пошты і ашчаднай касы. Пачалося будаўніцтва гандлёвага цэнтру.

НА ФЕСТИВАЛЬ

У Будапешт выехаў ансамбль песні і танца «Спадчына» маладзечанскага гарадскога Дома культуры. Ён прыме ўдзел у міжнародным Прыдунайскім фальклорным фестывалі, дзе пакажа вакальна-харэаграфічную кампазіцыю «Маладзечанскія вясоркі», у якую ўвайшлі самабытныя беларускія песні і танцы. Гэта своеасаблівыя музычныя карцінкі, што раскажваюць аб адначынку сялян пасля працоўнага дня. Аснова рэпертуару ансамбля — народныя песні і танцы, сабраныя ў час шматлікіх паездак

па родным краі. Калектыў удастоены Вялікага залатога медаля на Міжнародным фестывалі фальклору ў балгарскім горадзе Бургасе.

ПАМОЧНИК ІЛЬНАВОДАЎ

Механізмы для падымання лямпаў вырабляюць на магілёўскім заводзе «Стромашына». Працуючы ў сцэпе з трактарам Т-25, такі агрэгат здольны падумаць і збіраць у валкі трату адразу з трох радкоў са скорасцю да дзесяці кіламетраў у гадзіну. Працуе ён у любое надвор'е. Сістэму навяснога падборшчыка распрацавалі спецыялісты Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута льну.

ДОМ ТЭЛЕБАЧАННЯ

Рэдакцыйны корпус Беларускага тэлебачання ўзводзіцца ў Мінску на вуліцы Валгаградскай. Гэта будзе самы высокі будынак у горадзе. На дваццаці паверхах размесціцца ўсе галоўныя рэдакцыі, розныя службы. Два паверхі прызначаны для тэхнічных службаў.

ГРЫБЫ, ВАРЭННЕ, СОКІ

Ляхавіцкі кансервавы завод выпускае сотні тысяч слокаў з грыбамі, варэннем, бярозавым сокам, кампотамі. Іх адпраўляюць жыхарам Беларусі і Далёкай Поўначы, у гарады і вёскі Сярэдняй Азіі. На прадпрыемстве ёсць свой сад, агарод, малочна-таварная ферма, якая забяспечвае малаком завадчан і жыхароў райцэнтра. Для кармлення дойнага статка выкарыстоўваюцца адходы харчовай прамысловасці.

БЕЛАРУСКА-ЎКРАЇНСКІЯ ЛІТАРАТУРНЫЯ СУВЯЗІ

Пад такім дэвізам у пачатку ліпеня ў Сумах праходзіла IV навуковая канферэнцыя, прысвечаная пытанням украінска-беларускіх літаратурных і фальклорных сувязей. У ёй прынялі ўдзел вучоныя з многіх гарадоў Украіны і Беларусі.

Натуральна, шмат гаварылася на канферэнцыі пра мастацкі пераклад твораў украінскай літаратуры на беларускую мову і наадварот як важны сродак умацавання братняй дружбы народаў і ўзаемаўзбагачэння нацыянальных літаратур.

ПРЭМІЯ НАРЫСІСТУ

Напярэдадні VII з'езда пісьменнікаў СССР «Літаратурная газета» правяла конкурс на лепшы пісьменніцкі нарыс пад рубрыкай «Дзяржаўны чалавек». За паўтара года ў рэдакцыю паступіла 250 рукапісаў, 30 нарысаў — лепшых, на думку журы, — былі апублікаваны. Нядаўна падведзены вынікі конкурсу. Сярод адзначаных і Яўген Будзінас з Мінска, які атрымаў другую прэмію.

НОВАЕ ў ДЗЕЙНАСЦІ ПРАФСАЮЗАЎ

НАЧАЛЬНІКА ЦЭХА РЭКАМЕНДУЮЦЬ РАБОЧЫЯ

XXVI з'езд КПСС сярод першачарговых задач савецкіх прафсаюзаў у адзінаццатай пяцігодцы (1981—1985 гады) назваў больш шырокае прыцягненне рабочых да кіравання вытворчасцю, да вырашэння пытанняў падбору і расстаноўкі кадраў. Аб вопыце прафсаюзнай арганізацыі Мінскага радыёзавода, які уваходзіць у вытворчае аб'яднанне «Гарызонт», раскажваецца ў гэтай карэспандэнцыі.

Віктар Беражной яшчэ не так даўно працаваў слесарам-зборшчыкам на Мінскім радыёзаводзе. Скончыўшы пяць гадоў назад вячэрні электратэхнічны інстытут, ён стаў інжынерам, потым быў назначаны начальнікам участка, нарэшце ўзначаліў буйнейшы цэх па вытворчасці новага пакалення каляровых тэлевізараў.

Што ж садзейнічала хуткай кар'еры Беражнога? Удалы збег абставін, прыхільнасць кіраўніцтва? Сам Віктар лічыць, што ў асноўным ён абавязаны падтрымцы падначаленых. Аўтарытэт у рабочых — адна з галоўнейшых на Мінскім радыёзаводзе ўмоў вылучэння на кіруючыя пасады. Такі, ва ўсіх ім разе, вывад сацыёлагаў, якія падрабязна вывучалі маральна-псіхалагічны клімат і кадравую палітыку ў гэтым калектыве.

Службовы шлях Віктара Беражнога так або інакш прайшлі ў свой час практычна ўсе кіраўнікі вытворчых падраздзяленняў — ад майстроў і начальнікаў цэхаў да кіраўнікоў тэхналагічных і інжынерных службаў.

У лабараторыі навуковай арганізацыі працы і кіравання (гэта служба існуе на заводзе шмат гадоў) мне паказалі «Лісты ацэнкі дзелавых якасцей кіраўніка». Апытальныя бланкі ўключаюць 47 пунктаў, па якіх рабочыя характарызуюць сваіх кіраўнікоў з пункту гледжання спецыяльных і агульных ведаў, умення кіраваць калектывам.

Вытрымаць падобны экзамен у падначаленых азначае для кіраўніка застацца на сваёй пасадзе. Тым, хто не набраў дастаткова «качкоў», даводзіцца ўступіць месца іншым, паколькі вынікам падобных апытанняў дырэкцыя надае рашаючае значэнне. Пасля апошняй атэстацыі былі, у прыватнасці, «разжалаваны» два майстры цэха зборкі тэлевізараў. Залішне наверхі ўшы ў некалі атрыманыя веды і вопыт, яны перасталі прыслухоўвацца да думкі рабочых.

Як жа практыка грамадскіх атэстацый адбіваецца на агульным клімаце ў калектыве? Мяркуючы па сацыялагічных даных, 97 працэнтаў рабочых задаволены становішчам.

На Мінскім радыёзаводзе кожны мае роўныя шанцы на прафесійны рост і прасоўванне па службе. Гэтак, у прыватнасці, садзейнічае створаная тут сістэма бясплатнай прафесійнай вучобы і павышэння кваліфікацыі. Напрыклад, у школах перадавога вопыту можна асвоіць прыёмы працы лепшых па прафесіі, вывучыць электратэхніку і эканоміку, на

вытворча-тэхнічных курсах — набыць другую спецыяльнасць. Дзейнічаюць тут таксама спецыяльныя курсы, дзе перападрыхтоўку праходзяць буйныя калектывы (напрыклад, цэхаў) перад выпускам новага тыпу прадукцыі.

Больш паглыбленыя веды, неабходныя, у прыватнасці, для кіраўніка, рабочы можа набыць у заводскім філіяле радыётэхнікума або ў любой іншай сярэдняй, вышэйшай навучальнай установе краіны. Але нават пры наяўнасці такіх ведаў пытанне аб тым, быць ці не быць чалавеку кіраўніком, вырашае калектыў — такая тут практыка. Штогод на брыгадных і цэхахвых скодах, пасяджэннях прафсаюзнага актыву складаюцца спісы рэзерву на вылучэнне.

У спісу на гэты год — каля 350 кандыдатур. Напрыклад, на пасаду майстра цэха штампуюкі мяркуецца назначыць маладога наладчыка студэнта-завочніка трэцяга курса політэхнічнага тэхнікума Аляксандра Васільева, на аналагічную пасаду ў другім падраздзяленні — мантажніцу Марыю Дуравую.

Зразумела, вытворчая дэмакратыя на Мінскім заводзе не зводзіцца толькі да магчымасці выбіраць або быць выбраным на кіруючыя пасады. Урэшце рэшт колькасць вакансій не бязмежная. З другога боку, многія з рабочых аддаюць перавагу любімай спецыяльнасці, а не службовай кар'еры, ахвотна ўдзельнічаючы пры гэтым у кіраванні прадпрыемствам праз розныя калектывныя формы. Такія, скажам, як пастаянна дзеючыя вытворчыя нарады (ПДВН) на ўзроўні цэхаў і завода. Члены ПДВН — выбраныя на скодах рабочыя і прадстаўнікі кіраўнічага апарату — абмяркоўваюць на сваіх пасяджэннях пытанні ўдасканалення вытворчасці і паляпшэння ўмоў працы, распрацоўваюць рэкамендацыі, абавязковыя для дырэкцыі завода.

Пра тое, якія шырокія магчымасці для кіравання вытворчасцю і грамадскімі справамі мае прафсаюзная арганізацыя, сведчыць, у прыватнасці, той факт, што заводскі камітэт прафсаюза ажыццяўляе сумесна з адміністрацыяй каля 70 кіраўнічых функцый. Яны звязаны з нарміраваннем і аплатай працы, рэжымам рабочага часу, размеркаваннем сацыяльных фондаў прадпрыемства, прыёмам і звальненнем рабочых і служачых. Яшчэ каля 20 функцый, што датычаць быту, вольнага часу і адпачынку рабочых, заўком ажыццяўляе поўнаасцю самастойна. Вячаслаў ХАДАСОУСКІ.

Жыво ў калгасе імя Мічуріна Бабруйскага раёна. Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

Беларуская рэспубліканская кантора Дзяржбанка СССР і яе ўстановы з'яўляюцца часткай народнай гаспадаркі рэспублікі. Сёння крыніцай утварэння амаль паловы абаротных сродкаў прадпрыемстваў з'яўляецца крэдыт Дзяржбанка. За дзесятую п'яцігодку народная гаспадарка Беларусі атрымала больш за 246 мільярдаў рублёў кароткатэрміновых крэдытаў, якія садзейнічалі дынамічнаму развіццю эканомікі. Значная роля Дзяржбанка ў арганізацыі разлікаў. Праз сістэму Дзяржбанка ажыццяўляецца частка фінансавання капітальных укладанняў, у тым ліку ўсё фінансаванне сельскай гаспадаркі.

Касавыя работнікі, работнікі інкасацыі і перавозкі каштоўнасцей ажыццяўляюць выдачу грошай прадпрыемствам, установам і арганізацыям на выплату заробатнай платы і іншыя расходы. Арганізацыя грашовага абарачэння, умацаванне пакупной сілы савецкага рубля выдуюцца таксама паспяхова. У мінулым дзесяцігоддзі ўсе патрэбы народнай гаспадаркі рэспублікі ў наяўных грошах забяспечваліся за кошт паступлення грошай у касу Дзяржбанка, без дадатковай эмісіі грошай. Гэта — сведчанне здароўя нашай эканомікі.

НА ЗДЫМКАХ: будынак Беларускай рэспубліканскай канторы Дзяржбанка СССР; у вылічальным цэнтры; аперацыйная зала; начальнік аддзела кадрў П. ХАЊІН і касір-эксперт Т. ПРАТАСЕ-НЯ.

Фота А. БАСАВА.

НЫРКА ДАСТАЎЛЕНА З ВАШЫНГТОНА

ЯШЧЭ АДНА ПЕРАМОГА ХІРУРГАЎ

З цэнтра трансплантаты ныркі чацвёртага клінічнага аб'яднання Мінска выпісала-ся дванаццацігадовая пацыентка Наташа Лашкевіч. Каля двух месяцаў назад ёй перасадзілі нырку. Падзея на першы погляд, даволі будзённая: падобных аперацый на рахунку медыкаў аб'яднання дзесяткі. Праўда, на гэты раз донарская нырка была дастаўлена самалётам з Вашынгтона. Бригада хірургаў, якую ўзначальваў загадчык аддзялення Генадзь Казлоў, паспяхова ажыццявіла аперацыю. Увесь час, пакуль дзяўчынка знаходзілася ў бальніцы, яна была акружана клопатамі і ўвагай. На працягу дзесяці сутак ложка хворай пастаянна дэжурылі медыкі. На дванаццаты дзень пасля аперацыі Наташа зрабіла першыя крокі. І вось яна ўжо дома. Скальпель-чудатворац і на гэты раз выйшаў пераможцам у барацьбе з цяжкай хваробай.

Чаму донарскую нырку давалася дастаўляць з-за акіяна? Перасадка органаў — вельмі складаная аперацыя. Шмат часу адбірае сам працэс падбору донара. Бар'ер несумяшчальнасці няпроста пераадолець. Таму ўрачы стараюцца падбраць такую нырку, якая б па сваіх уласцівасцях адпавядала якасным характарыстыкам пацыента. А іх, гэтых характарыстык, дзесяткі. Нярэдка патрэбнай ныркі няма не толькі ў рэспубліцы, але і ў краіне. Існуе міжнароднае сховішча донарскіх органаў, куды паступае інфармацыя з усяго свету. Там яна апрацоўваецца з дапамогай электронна-вылічальных машын і выдае звесткі: у якім канкрэтным цэнтры трансплантаты ёсць неабходна нырка. Так здарылася і з Наташай. Патрэбная ёй нырка аказалася ў гэты час у Вашынгтоне. Давялося карыстацца самалётам, таму што донарская нырка захоўваецца толькі на працягу сутак. Быў выпадак, калі аднойчы са Стэкгольма дастаўлялі нырку. Дык машыну з ёю на аэрадром суправаджала паліцыя аж да трапа самалёта, каб забяспечыць усюды «зялёную вуліцу». Кажуць, што та-

кога гонару ўдастойваецца толькі каралеўская асоба...

Трансплантатыя органаў не толькі складаная, але і вельмі дарагая аперацыя. Нядаўна нашу бальніцу наведвала дэлегацыя лейбарыстаў з Англіі. Былі там і медыкі. Яны ведалі пра тое, што медыцынскае абслугоўванне ў нашай краіне бясплатнае. Але калі пабывалі ў палатах, пагаварылі з хворымі, іх здзіўленню не было мяжы. Адзін курс лячэння з дапамогай гемадзіаліза (штучнай ныркі) каштуе дзяржаве 10—12 тысяч рублёў. А тут, у бальніцы, такіх курсаў штогод праводзіцца ад 2200 да 2500. Вядома, бясплатна. У некалькі разоў большыя выдаткі нясе дзяржава пры штучнай перасадцы ныркі.

Больш дзесяці гадоў назад пры чацвёртым клінічным аб'яднанні быў створаны Беларуска-рэспубліканскі цэнтр трансплантаты нырак. За гэты час тут праведзены дзесяткі складаных аперацый. Бальніца падтрымлівае сувязі з буйнейшымі падобнымі цэнтрамі краіны і свету. У прыватнасці, атрымлівае органы для перасадкі з Масквы, Вільнюса, Стэкгольма, Берліна, Вашынгтона. У сваю чаргу, адпраўляе ныркі, якія адпавядаюць характарыстыкам пацыентаў.

Некалькі гадоў назад у рэспубліканскі цэнтр была дастаўлена семнаццацігадовая пацыентка Зося Кісель. Жыццё ёй магла выратаваць толькі неадкладная аперацыя. Падобная патрэбную нырку і перасадзілі яе. Праз пэўны час дзяўчына выпісала з бальніцы, вярнулася дадому. Выйшла замуж. А год назад яна стала маці.

Наогул гэта клініка — адна з буйнейшых у Мінску, на 1065 ложкаў. Тут працуе 3 акадэмікі, 8 прафесараў, 14 дацэнтаў. Пры аб'яднанні дзейнічае 25 спецыялізаваных аддзяленняў, у тым ліку на лячэнню сардэчна-сасудзістых захворванняў, перасадцы нырак і інш. Ёсць адзінае ў рэспубліцы аддзяленне для цяжарных жанчын з хворым сэрцам. Як правіла, усе яны дзякуючы дапамозе медыкаў пазнаюць радасць мацярынства.

«ПРАПАЛЫЯ» ЗЕМЛІ СТАЛІ ЎРАДЛІВЫМІ

У канторы лясгаса мне паказалі фотаздымкі, як пазней высветлілася, дваццацігадовай даўнасці... На іх — голыя ўзгоркі стракацелі ямамі, равамі, бялелі пяском.

— Прапалая зямля, — пашкадаваў я. Дырэктар лясгаса Г. Бондар хітравата ўсміхнуўся, і прапанаваў паехаць ва ўрочышча Коршакава гара.

І цяпер з гонарам паказваў тую «прапалую зямлю».

Мы ішлі па нізіне сярод вялікіх, раскіданых абы як узгоркаў. Было на дзіва ціха, толькі апошні снег ледзь рыпеў пад падэшвамі, ды папскавала ў арэшніку нейкая птушка. Схілы ўзгоркаў ўкрыты лесам. Ён незвычайны: пасаджаны на тэрасах, якія роўнымі паясамі абвіліся вакол узгоркаў, палосамі растуць на іх дрэвы розных парод. І кожная з іх выразна вылучаецца сярод іншых дзякуючы ўдаламу чаргаванню.

Вось тэраса цёмна-зялёных соснаў. Дрэўцы ўжо высокія, з пушыстымі лапкамі, якія пахнуць смалой. Крыху вышэй — дубочкі з неапалымі жоўтымі лістамі. Над імі зелянее пояс сімпатычных стройных елак, а далей — пяшчотныя бярозкі... Вельмі прыгожы лес на тэрасах, якія па схілу ўзнікаюць усё вышэй і вышэй і нібы клічуць ў блакітную нябесную далечыню.

Коршакава гара — адзін з куткоў у Мазырскім раёне, пераўтвораных людзьмі.

Прырода не так ужо рэдка бывае злой. Стаць непрыветнай каля Мазыра ў яе былі падставы. Схілы марэннай грады, на сярэдзіне якой стаіць горад, выцягнутай з паўночнага ўсходу на паўднёвы захад на дзесяткі кіламетраў, пакры-

ты горнай дробна-пясчанай пародай. Цяпер на схілах, павернутых да Прыпяці, яры дасягаюць глыбіні сарака метраў. А ўсяго ў раёне ў свой час вызначылі дзевяць тысяч гектараў зямель, падуладных эрозіі. Яна моцна пашкодзіла не толькі ворыва, але і многія ўчасткі, занятыя дробнымі хмызнякамі, лугамі, перашкаджала весці сельскагаспадарчыя і іншыя работы. Лютавала эрозія і на ўгоддзях Мазырскага лясгаса.

Таму і павялі барацьбу супраць яе. Пачыналі ж з малога. Равочкі былі ўзяты на ўлік. Іх засявалі травой, абсаджвалі хмызняком, абкладвалі дэзернам. Так патушылі «малы пажар».

Цяжэй было ўправіцца з вялікімі ярамі, асабліва каля вёсак Бабры, Бабраняты, Навікі, Булаўкі. Тут эрозія зачэпала каля дзвюх тысяч гектараў зямлі. Распрацавалі спецыяльную праграму, у ажыццяўленні якой значная роля належала лясгасу.

Адна з важных работ, якія ён правёў, — лясныя пасадкі. На плоскіх схілах — звычайныя. Калі ж схіл перавышаў трынаццаць градусаў, машынай рабілі тэрасы шырынёй 3,5—4 метры, з ухілам адзін-два градусы ў супрацьлеглы ад яра бок: гэта стрымлівае сцёк дажджавой і талай вады.

Найбольш эфектыўнымі на тэрасах аказаліся пасадкі змешанага лесу. Былі ўлічаны таксама кліматычныя ўмовы раёна. Тут, як мала дзе ў Беларусі, да-

волі цёпла, што спрыяе росту шыракалістых парод дрэў як мясцовых, так і паўднёвых відаў. З інтрадукаваных найбольш прыдатнымі сталі лістоўніца еўрапейская, дуб чырвоны, акацыя белая, таполя валасістаплодная, з падлескавых парод — ірча, цёрн, мох вузкалісты, абляпіха і іншыя.

На тэрасах — іх закладзена больш за трыста гектараў — высаджваліся моцныя, здаровыя дрэўцы. Яны вырошчваюцца ў васмі гадавальных лясгаса з насення элітных дрэў.

Пошукі, эксперыменты прывялі да цікавых вывадаў, знаходак. Спецыялісты лясгаса, натуральна, ведалі, што з-за недастатковай вільготнасці паветра елка ў гэтых месцах не расце. Паўднёвая граніца яе арэала знаходзіцца за паўсотню кіламетраў на поўнач ад гаспадаркі. І ўсё ж, робячы тэрасы, вырашылі пасадзіць елку, падабраўшы ёй у суседзі дрэвы, якія ствараюць вільготнейшы мікраклімац. І елка прыжылася, ёю занята семдзесят пяць гектараў.

Некаторыя яры такія крутыя, што прымяніць на іх тэрасаванне нельга. Знайшлі больш дзейсны метады. Край равоў умацавалі жалезабетонам, насыпалі земляныя валы.

Навукова абгрунтаванае, праверанае практыкай наступленне на эрозію дазволіла не толькі прыпыніць, але і на вялікіх плошчах спыніць яе. Волыт мазыран стаў здабыткам лесавоў і землярабаў

КОРШАКАВА ГАРА

іншых рэспублік. Тут праводзіўся ўсесаюзны семінар па барацьбе з эрозіяй.

Яго ўдзельнікі пераканаліся, што калектыў Мазырскага лясгаса шырока, комплексна вырашае праблему, пераўтварае зямлю, паляпшае яе там, дзе не зрабіла гэтага сама прырода.

Вядома, у даўнія часы Коршакава гара, суседнія ўзгоркі былі пакрыты лесам, яго з цягам часу высеклі, а эрозія працягвала спусташэнне. Работнікі ж лясгаса вярнулі на ўзгоркі лес — і больш надзейна пасаджаны, і больш разнастайны па відах дрэў.

А побач — цудоўныя мясціны каля шырокай Прыпяці. Духмянае разнатраўе ўсцілае заліўныя лугі. Прыціхлыя вербы ўглядаюцца ў празрыстасць ракі. Задумліва стаяць кучаравыя дубы.

Вяртанне лесу ва ўрочышча пераўтварыла яго ва ўсіх адносінах. Вясной зямля пакрываецца травой, восенню ўсцілаецца лісцем. Ёсць дзе жыць і цым харчавання насякомым, вавёркам, вожыкам. Галоўнае ж — вярнуліся птушкі. Тысячы іх заліваюцца вясельмі спевамі.

І многія жыхары горада, да якога рукой падаць, спецыяльна прыходзяць сюды паслухаць чароўныя птушыныя канцэрты. Добра тут пасядзець у засе-ні дрэў у гарачы поўдзень, паблукіць перад змярканнем. Якое чыстае паветра, як лёгка дыхаецца і думаецца!

Патурбаваліся работнікі лясгаса і пра турыстаў, якія прыязджаюць з усіх куткоў краіны. Абсталяваны стаянкі для іх, вызначаны месцы для вогнішчаў, побач назапашаны дрывы. Пракладзены экскурсійныя сцяжынікі. Зроблены альтанкі. Пабудаваны домкі для начлегу.

Добра адпачываецца на схілах узгоркаў, залітых сонцам, вабіць прыгажосць, створаная чалавечымі рукамі.

Мікалай ДЗЕЛЯНКОўСКІ.

ПОЧЕМУ ЛЕНА ФАЙЯД НЕ ХОТЕЛА ВОЗВРАЩАТЬСЯ ДОМОЙ

ПОТОМУ ЧТО БЫЛА ВОЙНА...

«Артиллерия Израиля и ливанских сепаратистов вновь обрушила огонь на южноливанские города и села. Нанесен значительный материальный ущерб, среди мирного населения имеются жертвы... Вновь обострилась обстановка в Бейруте, где возобновились перестрелки между вооруженными правохристианскими формированиями и межарабскими силами по поддержанию мира в Ливане». (Из информационного сообщения ТАСС от 16 июля 1981 года).

— Вы слышали? — тревожно спрашивала у взрослых Лена Файяд. — Вчера по телевизору показывали Ливан. Там снова начались бомбежки и обстрелы. Называют город Сайду, а это совсем рядом с Новым Абрамом, где мы живем... Этот год очень тяжелый, — пожаловалась девочка.

— И дети тоже погибают?
— Да, конечно!
— Ты видела это своими глазами? Попадала под бомбежки?

— Да, видела. Самолеты прилетают с моря.

— А чьи самолеты?

— Израильские. Америка дает Израилю самое новое оружие.

Брат и сестра Файяд родились в Ливане. Мама у них русская, и в начале лета вместе с нею дети приехали к ее родственникам в Москву. У нас в пионерском лагере «Зеленый Бор» Лена и Филипп были вместе с ребятами земляками из Канады, Бельгии, Австрии, Голландии. Лена уже однажды отдыхала в Подмоскowie, но в Белоруссии ей нравиться больше. У нее здесь осталось много друзей и среди советских детей, и среди иностранцев: она знала много советских и ливанских песен, хорошо говорила по-русски, охотно рассказывала о своей родине.

— Ливан — красивая страна. Есть горы и море, только детям отдыхать совсем негде. У нас нет таких лагерей, как в Советском Союзе. А в последнее время мы даже не могли из-за бомбежек ходить в школу. И дома оставаться опасно. По ночам не спим.

После одной из поездок в Минск мы спросили Лену Файяд, понравился ли ей наш город и где бы она хотела жить: здесь или в Сайде?

— Здесь! — поспешно ответила девочка. — Потому что здесь мир!

В ТОТ день, когда я познакомилась с Женей Пихлер, спрово-

ждающей австрийских детей, она много рассказывала о себе. На всю жизнь, сказала она, врезались в память слова, услышанные от бабушки в военной Москве: «Потому что война...» Ими объясняли голод и холод, заклеенные крест-накрест стекла окон, постоянный жгучий страх за близких, воевавших на фронте.

О многом трудном, предначинанном совсем, может быть, не для детских ушей и нервов, пришлось услышать нашим зарубежным гостям здесь, в Белоруссии, потому что была война, опалившая землю и сердца белорусов.

Деревня Хатынь известна во всем мире. Откуда бы ни приезжали к нам гости — из отдаленных уголков Советского Союза, из-за океана или Западной Европы — они обязательно посещают мемориал.

Побывав в Хатыни, наша землячка из Голландии Елизавета Бережная написала в редакцию:

«Находясь в Минске, я ездил на экскурсию в Хатынь. Это святое и скорбное место взволновало меня до глубины души. Оно связано с войной, которая отняла у меня все самое светлое. Она лишила жизни миллионы моих соотечественников. В Хатыни я собрала семена цветов, которые растут там, посеяла их весной у себя возле дома и была безмерно счастлива, когда они взошли. Никогда не забуду я поездку в Хатынь, навсегда Родина в моем сердце».

Здесь неиссякаем человеческий поток. Люди чувствуют себя в неоплатном долгу перед теми, кто отдал жизнь за наш сегодняшний мирный день, и потому им необходимо хотя бы прикоснуться к священным камням, положить алую гвоздичку на символический порог сгоревшей хаты...

Молча вышли из автобуса и наши ребята. Вслед за гидом прошли по черной дорожке, остановились у памятника Каминскому, дальше шли вдоль стены, где перечислены жертвы фашизма, сотни тысяч мирных жителей, военнопленных, уничтоженных в концлагерях и тюрьмах на территории Белоруссии. Лиц детей коснулось дыхание Вечного огня, зажженного в память о более чем двух миллионах белорусов, погибших во второй мировой войне.

— Я уже слышал о Хатыни и раньше, в книжке читал, — сказал Юра Нейринкс. — Это ужасно бесчеловечно сжигать людей. И детей им не жаль было.

И вдруг такое жуткое, такое недетское рассуждение восьмилетнего Филиппа, навеянное не только хатынскими, но и ливанскими впечатлениями:

— Хотя бы их, бедняшек, раньше убили. Им не так больно было бы гореть...

Наши гости побывали и в музее истории Великой Отечественной войны. Экскурсия эта долгая, утомительная. Однако дети, особенно из Канады, ничего не хотели пропустить. Их взволновал подвиг пионеров-героев, наравне со взрослыми воевавших с врагом. С интересом слушали они рассказ про Марата Казея, Зину Портнову.

У макета фашистского концлагеря, как вкопанная, остановилась Надя де Папп.

— Я знаю, что это такое, — поблдевав, сказала она. — Мне бабушка рассказывала. Она сидела у немцев в таком же лагере, ее страшно били.

Через фашистские концлагеря прошли многие наши землячки, матери и бабушки детей, приехавших к нам из Австрии, Бельгии, Голландии. Все они подвергались издевательствам, вынесли много горя и страданий, разлуку с близкими, оказались оторванными от родной земли. И все это, потому что была война.

— Я три с половиной года сидела по немецким тюрьмам и концлагерям, — тяжело вспоминает Надежда Сиробаб. — Три раза удирала, пробиралась домой. Последний раз меня схватили в Варшаве. В тюрьме отрубили пальцы, били. Потом вывезли в Голландию ямы копать. Там я тяжело заболела.

Страшнее физических для многих девушек были страдания нравственные. Их не считали за людей. И это было ужаснее голода, нар, не прикрытых даже соломой. Из них выколачивали мысли, приучали не желать, не чувствовать, не иметь.

Надежда Савовна была одной из самых заботливых и внимательных сопровождающих. Дети из Бельгии льнули к ней, как к матери. И она с радостью, samozабвенно отдавала чужим мальчикам и девочкам все свое неистраченное материнское тепло. У Нади никогда не бы-

ло своих детей, и в этом тоже виновата война.

В ПОСЛЕДНИЙ день пребывания в лагере Лена Файяд подошла к Ане Яновской, просунула курчавую головку ей под руку, доверчиво заглянула в глаза:

— Тетя Аня, а нельзя мне остаться здесь в лагере еще хотя бы на месяц?

Женщина только теснее прижала к себе девочку, словно стараясь защитить от бед, которые ей предстоит разделить со своим народом. Газеты снова принесли тревожные вести о том, что «Тель-Авив, вводя свежие силы, расширяет масштабы вооруженной агрессии против Ливана. Многочисленные жертвы среди мирного населения, главным образом — женщин и детей».

Мир возмущается, негодует, требует применения к агрессору самых строгих международных санкций, предусмотренных Уставом ООН.

Ответственность за агрессию Израиля и ее последствия должны разделить с ним и его покровители...

Все больше честных людей на всей планете становится в ряды борцов за мир, за прекращение гонки вооружений. Анна Яновская, рассказывая о своей деятельности в Федерации русских канадцев, сообщила, что они занимаются не только культурно-просветительской работой. К 1982 году вместе с другими прогрессивными организациями они обязались собрать 2 миллиона подписей сторонников мира.

Мы надеемся, что и дети, уехавшие после отдыха в Белоруссии в свои страны, еще лучше поняли, какое это огромное счастье — мир! «Меня никто теперь не сможет убедить в том, — сказал Питер Тихонович, — что советские люди готовятся к войне. Они, как и мы, хотят жить и мирно трудиться».

Диана ЧЕРКАСОВА.

Дети земляков в белорусском музее истории Великой Отечественной войны.

ЗДЕСЬ НАЧИНАЛАСЬ ВЕЛИКАЯ ОТЕЧЕСТВЕННАЯ

ПО ДОРОГЕ СЛАВЫ И ПАМЯТИ

В выходные дни ритм жизни города над Бугом определяет Брестская крепость. Свой мар-

шрут я решил начать с Северных ворот. Они открылись неожиданно белыми стенами,

прикрытыми зеленью ив, диких груш, верб. Людское многоголосье затихало перед входом, где в выбоине камня алел положенный кем-то тюльпан. Здесь начинается дорога славы и памяти.

Проходя по мосту, перекинутому через правый рукав слегка желтоватого от недавних дождей Муховца, увидел железные перила старого моста. В них то здесь, то там пробивалось молодое разнотравье. Трава растет в металле? Подошел к перилам. Отверстия — с одной стороны круглые, с другой — с рваными краями. Они наполнены землей. Эти следы оставили пули и осколки 1941-го... Узкая полоска перил стала как решето!

Щедро светит июньское солнце. Сорок лет назад в та-

кое же ясное воскресенье началась эта еще до сих пор для многих на Западе «неизвестная война». У нас же память о ней хранят земля и люди.

Ветераны пришли к своим ровесникам, которые погибли такими же молодыми, как вот эти четверо парней, что глядят на присевшего у дороги мужчину с тремя орденами Славы на груди. Впереди расступились, образовав живой коридор, по которому прошли строем молодые пограничники. Стали суровыми лица бывших солдат...

— Присягу приняли ребята. Теперь идут в музей. Это традиция, — объяснял пожилой человек мальчику с игрушечным автоматом. Тот, не дослушав, уже пристраивался в ногу с солдатами, звонко шлепая подошвами по асфальту...

Музей обороны крепости. После открытия комплекса «Брестская крепость-герой» в 1972 году он постоянно растет, расширяется, воскрешая в вещах и документах будни войны. Посреди одного из залов — витрина с будильником. Вернее, тем, что от него осталось. Найденный через много лет в развалинах крепости, он зафиксировал проржавевшими стрелками время — четыре часа!.. Тогда не он разбудил хозяина, его разбудила война...

У стенда с фотографией молодого воина пожилая женщина положила букет гвоздик, присела на скамейку рядом, всматривается в улыбающееся лицо парня. Беззвучно шевелятся губы. Остановился один, второй, третий... Спрашивают — сын? Платочек в руках задрожал: «Какой же сын, милые!

ЗАБЕСПЯЧЭННЕ МІРУ—ВЫШЭЙШАЯ МЭТА ЗНЕСНЯЙ ПАЛІТЫКІ СССР

ПАВАЖАННЫЯ ЧЫТАЧЫ!

22 чэрвеня споўнілася 40 гадоў з пачатку Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза супраць гітлераўскай Германіі. Усе вы ведаеце, колькі гора, цяжкіх страт прынесла яна нашаму народу. Дваццаць мільёнаў савецкіх людзей аддалі свае жыцці за вызваленне нашай Радзімы, народаў Еўропы ад фашысцкай чумы. Памяць аб іх будучы святая захоўваецца ўсе пакаленні нашага народа. Мы добра ведаем, што такое вайна, чым можа яна пагражаць усяму чалавецтву. З першых дзён Савецкай улады ўрад нашай краіны паслядоўна і няухільна праводзіць ленинскую міралюбівую знешнюю палітыку. Гэты курс быў яшчэ раз пацверджаны на прайшоўшым сёлета XXVI з'ездзе Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

«Забеспячэнне міру было, ёсць і застаецца вышэйшай мэтай знешняй палітыкі Савецкай дзяржавы», — заявіў Вярхоўны Савет нашай краіны ў сваім звароце да парламентаў і народаў свету, прынятым у сувязі з 40-годдзем нападу гітлераўскага фашызму на нашу Радзіму.

З'езд адбыўся ў перыяд вялікіх зрухаў і перамен у міжнародных адносінах, барацьбы двух курсаў, якая ўсё больш узмацняецца на міжнароднай арэне: курса на прадухіленне ядзернай вайны, умацаванне працэсу разразкі і супрацоўніцтва паміж дзяржавамі з розным грамадскім ладам і курса, накіраванага на ўзмацненне канфрантацыі, фарсіраванне гонкі ўзбраенняў, умяшанне ва ўнутраныя справы народаў, якія змагаюцца за сваю свабоду і незалежнасць.

У справядным дакладзе ЦК КПСС з'езду гаварылася, што жыццё патрабуе плённага супрацоўніцтва ўсіх дзяржаў у імя вырашэння мірных, канструктыўных задач, што стаяць перад кожным народам і ўсім чалавецтвам.

Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брежнеў выказаў на з'ездзе новыя ўсеабдымныя мірныя ініцыятывы, якія вызначаюцца сапраўдным клопатам аб міры, прапановамі эфектыўных шляхоў вырашэння складаных міжнародных праблем. Аб'ядноўвае іх адна мэта — зрабіць усё магчымае, каб вывесці народы з-пад пагрозы ядзернай вайны. Новыя ініцыятывы датычаць як ракетна-ядзернай, так і звычайнай тыпаў зброі. Яны закранаюць становішча і ў Еўропе, і на Блізкім, Сярэднім і Далёкім Усходзе. У іх гутарка ідзе аб мерах як палітычнага, так і ваеннага характару. Яны — арганічны працяг і развіццё Праграмы міру ў дасягаванні да найбольш пякучых, актуальных праблем міжнароднага жыцця. Гэтыя новыя мірныя ініцыятывы Савецкай дзяржа-

вы прыцягнулі пільную ўвагу прагрэсіўнай грамадскасці ўсёй планеты. Але, на жаль, правячыя колы некаторых заходніх краін застаюцца абыякавымі да заклікаў нашай краіны, да голасу розуму. Там працягваецца злосная антысавецкая, антыкамуністычная кампанія. Мэта яе арганізатараў — апраўдаць у вачах сваіх народаў і сусветнай грамадскасці палітыку зрыву працэсу разразкі, гонкі ўзбраення, умяшання ва ўнутраныя справы незалежных суверэнных дзяржаў. Гэта ставіць пад пагрозу адносіны давер'я і супрацоўніцтва паміж краінамі, створаныя за гады разразкі. Узнікла небяспека вяртання міру да часоў «халоднай вайны».

Мы не сумняваемся, дарагія чытачы, што пытанне захавання міру на нашай планеце, забеспячэнне шчаслівага будучага нашым дзецям хвалюе і вас. Сёння мы хочам папрасіць вас выказаць сваю думку па наступных пытаннях:

1. Як каменціруе новыя мірныя ініцыятывы Савецкага Саюза, вылучаныя на XXVI з'ездзе КПСС, прэса той краіны, дзе вы жывяце!

2. Ці азнаёміліся вы са Зваротам Вярхоўнага Савета СССР да парламентаў і народаў міру! Вашы асабістыя адносіны да Звароту?

3. Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брежнеў выказаў прапанову аб стварэнні «аўтарытэтнага міжнароднага камітэта», які паказаў бы жыццёвую неабходнасць прадухілення ядзернай катастрофы. Хто, на вашу думку, павінен арганізаваць такі камітэт? Што трэба зрабіць для таго, каб яго работа была найбольш эфектыўнай?

4. Завадатары НАТО заяўляюць, што раззыхіненне ў краінах Заходняй Еўропы новых амерыканскіх ядзерных ракет сярэдняга радыуса дзеяння будзе садзейнічаць умацаванню міру ў Еўропе і іншых частках планеты. Ці згодныя з гэтым рашэннем грамадзяне краіны, дзе вы жывяце!

5. Ці верыце вы ў міф аб «савецкай ваеннай пагрозе»? З якой мэтай, на вашу думку, гэты міф створаны і мусіруецца заходняй прапагандай?

6. Якія сумесныя меры могуць прыняць народы і ўрады дзяржаў нашай планеты, каб назавусёды забяспечыць трывалы і надзейны мір!

Думаем, што вы знойдзеце час, каб падзяліцца з намі думкамі па закранутых пытаннях.

Загадзя дзякуем вам.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ
ГАЗЕТЫ «ГОЛАС РАДЗІМЫ».

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

22 июня исполнилось 40 лет с начала Великой Отечественной войны Советского Союза против гитлеровской Германии. Все вы знаете, сколько горя, тяжелых утрат принесла она нашему народу. Двадцать миллионов советских людей отдали свои жизни за освобождение нашей Родины, народов Европы от фашистской чумы. Память о них будут свято хранить все поколения нашего народа. Мы хорошо знаем, что такое война, чем может она грозить всему человечеству. С первых дней Советской власти правительство нашей страны последовательно и неуклонно проводит ленинскую миролюбивую внешнюю политику. Этот курс был еще раз подтвержден на состоявшемся в нынешнем году XXVI съезде Коммунистической партии Советского Союза.

«Обеспечение мира было, есть и остается высшей целью внешней политики Советского государства», — заявил Верховный Совет нашей державы в своем обращении к парламентам и народам мира, принятом в связи с 40-летием нападения гитлеровского фашизма на нашу Родину.

Съезд состоялся в период больших сдвигов и перемен в международных отношениях, усиливающейся борьбы двух курсов на международном уровне: курса на предотвращение ядерной войны, упрочение процесса разрядки и сотрудничества между государствами с различным общественным строем и курса, направленного на усиление конфронтации, форсирование гонки вооружений, вмешательство во внутренние дела народов, борющихся за свою свободу и независимость.

В Отчетном докладе ЦК КПСС съезду говорилось, что жизнь требует плодотворного сотрудничества всех государств во имя решения мирных, конструктивных задач, стоящих перед каждым народом и всем человечеством.

Генеральный секретарь ЦК КПСС Л. И. Брежнев изложил на съезде новые всеобъемлющие мирные инициативы, отличающиеся подлинной заботой о мире, предлагающие эффективные пути решения сложнейших международных проблем. Объединяет их одна цель — сделать все возможное, чтобы вывести народы из-под угрозы ядерной войны. Новые инициативы касаются как ракетно-ядерного, так и обычных типов оружия. Они затрагивают положение и в Европе, и на Ближнем, Среднем и Дальнем Востоке. В них речь идет о мерах как политического, так и военного характера. Они — органическое продолжение и развитие Программы мира применительно к наиболее жгучим, актуальным проблемам международной жизни. Эти но-

вые мирные инициативы Советского государства привлекли пристальное внимание прогрессивной общественности всей планеты. Но, к сожалению, правящие круги некоторых западных стран остаются безучастными к призывам нашей страны, к голосу разума. Там продолжается злобная антисоветская, антикоммунистическая кампания. Цель ее организаторов — оправдать в глазах своих народов и мировой общественности политику срыва процесса разрядки, гонки вооружения, вмешательства во внутренние дела независимых суверенных государств. Это ставит под угрозу отношения доверия и сотрудничества между странами, созданные за годы разрядки. Возникла опасность возвращения мира к временам «холодной войны».

Мы не сомневаемся, дорогие читатели, что вопрос сохранения мира на нашей планете, обеспечение счастливого будущего нашим детям волнует и вас. Сегодня мы хотим попросить вас высказать свое мнение по следующим вопросам:

1. Как отзывается о новых мирных инициативах Советского Союза, выдвинутых на XXVI съезде КПСС, пресса той страны, где вы проживаете!

2. Ознакомились ли вы с Обращением Верховного Совета СССР к парламентам и народам мира! Ваше личное отношение к Обращению!

3. Генеральный секретарь ЦК КПСС, Председатель Президиума Верховного Совета СССР Л. И. Брежнев высказал предложение о создании «авторитетного международного комитета», который показал бы жизненную необходимость предотвращения ядерной катастрофы. Кто, по вашему мнению, должен организовать такой комитет? Что нужно сделать для того, чтобы его работа была наиболее эффективной!

4. Главари НАТО заявляют, что размещение в странах Западной Европы новых американских ядерных ракет среднего радиуса действия будет способствовать укреплению мира в Европе и других частях планеты. Согласны ли с этим решением граждане страны, где вы проживаете!

5. Верите ли вы в миф о «советской военной угрозе»? С какой целью, по вашему мнению, этот миф создан и муссируется западной пропагандой!

6. Какие совместные меры могут предпринять народы и правительства государств нашей планеты, чтобы навсегда обеспечить прочный и надежный мир!

Думаем, что вы найдете время, чтобы поделиться с нами мыслями по затронутым вопросам.

Заранее вас благодарим.
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
ГАЗЕТЫ «ГОЛАС РАДЗІМЫ».

Брат, Алексей». И, повернувшись к портрету, сказала: «Вот как, Алешка, получилось, я уже тебе в матери гожусь, сестренка младшая». Спросившая быстро наклонилась, обняла ее и, закрыв лицо руками, побегала. Долго летит свинец сорок первого. И ранит до сих пор.

У ряда гранитных плит с именами погибших воинов цитадели и надписями «Неизвестный» — квадратик свежей земли, сплошь усыпанный цветами. В канун нынешнего Дня Победы при раскопках казематов крепости обнаружены останки еще двадцати семи ее защитников. Имена пока установить не удалось. Может быть, среди них Алешка?..

Встречи на брестской земле. На плечо ложится чья-то рука. Уверенная скороговорка, по которой сразу можно узнать москвича:

— Сделай нам снимок на память, парень. С товарищем в одном расчете были, встретились. Столько лет прошло. Эх, Мишка! — Он хлопнул по плечу загорелого мужчину.

Сделал снимок, записал адреса, разговорились. Георгий Макаров оказался москвичом, а Мишка, Михаил Степанюк, — житель Алма-Аты. И здесь не случайно встретились. На этой земле приняли они в сорок первом свой первый бой с фашистами. Артиллеристы. Их полк находился в километре от крепости. Многих солдат и офицеров ее гарнизона они хорошо знали. Потом война развела друзей. Сейчас приехали на традиционную встречу ветеранов полка, которые проводятся на брестской земле, снова нашли друг друга.

Холмские ворота. Мост через Муховец. Щелкают затворы фотоаппаратов, разноязыкий говор: английский, немецкий... Люди ошупывают кирпич, весь в выбоинах от снарядов и осколков. Но не в кирпиче секрет мужества и стойкости старой крепости — в людях. А Холмские ворота стали символом советского характера. Пусть щелкают фотоаппараты, пусть фотографии напоминают...

Восточный форт. На решетках, перекрывающих проемы

казематов и переходов, еще издали замечаю десятки алых пятен. Подхожу ближе — пионерские галстуки. Пионерская традиция. На этот раз приехали в Брест ребята из Кызыл-Орды, Челябинска, Днепропетровска. Такая традиция олицетворяет благодарную память.

...Свежий ветер с поля рябил воду в Муховец, забавлялся шелестом листьев деревьев на аллее у центрального входа в Брестскую крепость. Задумав сделать панорамный снимок, я поднялся на новый мост через реку, откуда крепость видна как на ладони. На перилах сидели двое. Он записывал что-то, то и дело отбрасывая со лба седую прядь, придерживая рукой ряды медалей. Она держала в руках цветы и теребила орденские планки на своем костюме. Диктовала, видно, адрес.

Неторопливо плыли над крепостью плотные белые облака, чтобы где-то, может, над полями Смоленщины пролиться благодатным дождем. Заканчивалось четвертое десятилетие мира.

Александр ПАЛЬЧЕВСКИЙ.

НА СНИМКАХ: встретились солдаты 41-го — Михаил СТЕПАНЮК из Алма-Аты и москвич Георгий МАКАРОВ; Холмские ворота Брестской крепости приняли первые залпы врага.

(Працяг. Пачатак у № 29).

Зрэшты, некаторыя парады камянецкага магната гучаць вельмі разумна: каб спадабацца жанчыне, трэба «трэніравацца» ў літаратуры і мастацтве, не перабольшваць у пахвальбе, не расказаць аб «атрыманых фаворах».

Куды больш адхіленняў ад псіхічнай нормы, сведчанню выраджэння было ва ўладальніка Чарнаўчыцаў Марціна Радзівіла. Праўда, у маладыя гады ён захапляўся прыроднаўчымі навукамі, асабліва медыцынай і хіміяй. Падарожнічаў па Заходняй Еўропе, займаўся доследамі, збіраў розныя калекцыі, ахвотна музіцыраваў. Але потым захапіўся шарлатанствам, алхіміяй, пачаў шукаць «філасофскі камень», які ператвараў бы ў золата звычайныя металы. З гадамі чарнаўчыцкі магнат усё больш траціў розум. Матушэвіч, які добра ведаў князя Марціна, сцвярджае, што яго вар'яцтва праявілася ў трох «постацях»: сексуальнай распусце, расправах над людзьмі і «рэлігійных практыках». У чарнаўчыцкім двары існаваў сапраўдны гарэм, «кадэці» якога галадалі, хадзілі ў падраных кашулях. На сумленні князя і яго памочнікаў было некалькі змрочных забойстваў, грабязь і падпалы. Урэшце вар'яцтва князя вывелі з царэння яго родзічаў, і ён апынуўся «пад апекай» у слупкі замку. Увесь парадокс заключаўся ў тым, што «апеку» даверылі Гераніму Радзівілу, чалавеку таксама псіхічна ненармальнаму, маньяку і садзісту.

РАДЗІВІЛ ЖОРСТКІ

Злавесная постаць Гераніма Радзівіла варта таго, каб на ёй спініцца падрабязней. Тым больш, што мемуарная літаратура дае для гэтага багаты фактычны матэрыял.

Літоўскі харунжы, слупкі і бяльскі ардынат Геранім Фларыян Радзівіл (1715—1760)—тыповы алігарх свайго часу. Нібы ў фокусе, у ім засяродзіліся, увасобіліся ўсе загані позняга, загніваючага прыгонніцтва. Атрымаўшы ад бацькоў велізарную «фартуну», ён пяць гадоў жыў за граніцай, пераважна ў Прусіі. Вярнуўшыся на радзіму, заводзіў у сябе прускія парадкі, нямецкую муштру. Адчыніў у Слуцку кірху, дзе слухаў казанні на нямецкай мове. Акружаў сябе прускімі і курляндскімі ваякамі. Камендантам слупкага гарнізона быў прызначаны педант Карлінг. З Берліна і Вены ў Слуцк прыязджалі тэатральныя трупы (паколькі артысты, не вытрымліваючы цяжкіх умоў, часта ўцякалі, да іх прыстаўлялі салдат).

У бытнасць Гераніма Радзівіла Слуцк ператварыўся ў вялікую і добра ўмацаваную крэпасць. Станіслаў Рэйтан уславіў, што верхні замак рускіх князёў Аляксандраў к таму часу ўжо ляжаў у руінах. «Тырчала толькі высокая, у некалькі паверхаў вежа, ператвораная ў турму; ніжні замак, які знаходзіўся побач, быў акружаны валамі, равамі, пад'ёмнымі мастамі». Горад Слуцк таксама быў «увес аколены высокімі валамі, глыбокімі равамі». У валах было зроблена пяць брам. Яшчэ адно ўмацаванне («цытадэль») узвышалася за горадам. Штодзённа там адбываліся вучэнні прыдворнага войска. Вечарам Карлінг абавязкова прыносіў ключы ад цытадэлі князю і тут жа атрымоўваў «план практыкаванняў і экзекуцый» на наступны дзень.

У адрозненне ад свайго брата Рыбанькі, чалавека вонкава дабрадушнага (яго «дабротой» захапляўся Матушэвіч), Геранім Радзівіл не ўмеў і не хацеў іграць ролю «апекуна» навакольнай шляхты, ненавідзеў яе. У дзённых князя, пісаных выразным, «вострым» почыркам, пра ніжэйшых па знатнасці гаворыцца з пагардай. «Навошта мне іх садзіць за стол,—здэклава пытаўся харунжы,—калі я іх столькі, колькі захачу, магу мець здуду свайго крэсла!»

Узаемаадносны Гераніма Ра-

дзівіла з сярэдняй і бяднейшай шляхтай пераканаўча даводзяць, чаго ў сапраўднасці была варта яе хвалёная «залатая волянасць». Аднойчы, пабачыўшы праз акно, што нехта з прыдворных бесперапынна круціцца ля брамы, князь паклікаў яго і, як заўсёды заікаючыся, спытаў: «Чаго ты тут ходзіш?» Прыдворны лісліва адказаў: «Хачу заўсёды прыслужыцца вашай княжацкай мосці, таму стаю на відзе». Князь разлаваўся і загадаў яго павесіць: «Ця... цяпер вацьпан бу... будзеш у мяне заўсёды на ві... відзе». Загад тут жа быў выкананы.

Цямніцы ў Слуцку і Белай заўсёды былі перапоўнены вязнямі. Паводле мемуараў Францішка Карпінскага, Геранім Радзівіл «любіў слухаць у падзямеллях энкі ўяўных злачынцаў, якіх называў найлепшымі сваямі спевакамі». Пасля смерці харунжага, згадваў М. Матушэ-

вядома, прымуў з дапамогай фізічных кар былі для яго нішто; яму здавалася, што свет для яго толькі створаны; усе ж самыя разнастайныя загады князя вызначаліся самай нястрыманай страснасцю».

Аднак час ішоў. Трэба было хаця б вонкава захоўваць прыстойнасць, падумаць пра нашчадкаў. Першы выбар харунжага паў на Тарэзу Сапаянку, дачку надворнага літоўскага падскарбія. Спачатку маладая і прыгожая дзяўчына спадабалася князю. Згулялі пышнае вяселле. Ды неўзабаве, згадвае той жа Тышкевіч, слупкі ардынат «астудзіў жанчыну сваім мёртваым характарам», абьякаваўся. Фактычна жыла яна ў заключэнні, не мела права нікога бачыць. На дапамогу княгіні прыйшоў прыдворны лекар Фрыдэрык Бахстром. Калі Геранім Радзівіл быў вымушаны паехаць разам з жонкай у Мінск, на пасяджэнне трыбу-

юць «свінячую звычайку». «Акуртанасць» жа харунжага зводзілася да прускага педантызму ў гаспадарчых справах. Князь сам пісаў інструкцыі для сваіх аканомаў, сам падлічваў рахункі, нечакана правяраў фальваркі (фурман толькі за брамай даведваўся, куды прыдзецца ехаць).

Вядома, ліслівыя сучаснікі, прыдворныя одапісцы знаходзілі ў Гераніма Радзівіла куды больш усялякіх «дабрачыннасцей». Калі ў 1760 годзе князь памёр, у Вільні і Нясвіжы выйшлі з друку вершаваныя і празаічныя «Плачы», дзе жорсткі прыгоннік названы добрым грамадзянінам і адважным воінам. Але ў народнай памяці слупкі ардынат застаўся тыранам, які падавіў Крычаўскае паўстанне.

НЯСВІЖСКИ ФАЛЬСТАФ

І ўсё ж, мусіць, не Геранім Радзівіл быў самай злавеснай

Адам МАЛЬДЗІС

Сацыяльны партрэт «мінчулага»

віч, некалькі вязняў, «выішаўшы пасля доўгага заключэння на вецер, адразу памерлі».

Выключную жорсткасць Гераніма Радзівіла аднадушна падкрэсліваюць многія мемуарысты. Паводле Станіслава Рэйтана, «быў ён суровы да старасці, таксама гнеўны, як і помслівы, а таму бязлітасны. Твар у яго заўсёды быў хмурны, тужлівы, незлычлівы, позірк пануры і пагрозлівы; вусны ж усміхаліся толькі тады, калі ён абдумваў помсту або кару». Матушэвіч, прыхільнік і прыслужнік Радзівілаў, таксама мусіў прызнаць: «Быў гэта пан слабага розуму, а вельмі хуткі на падазрэнні, дзела людскога вонка любіў прыкідаваць вялікім панам, хаця ў душы быў скупы; любіў лісліваць і пахвалу, быў страшны палаянічам; меў свайго войска некалькі тысяч, але ўнутрана быў бязлітвы і таму да тых, хто яму служыў, строгі і жорсткі: загадаў арыштоўваць і доўга без суда трымаў пад стражай».

Слупкі ардынат баяўся, што яго слугі адкажуць на здэкі «чорнай задумаў», увесь час хваравіта падазраваў іх у жаданні атруціць або забіць свайго пана. Асабліва недавер выклікалі ў харунжага лекары. 5 сакавіка 1749 года ён запісаў у сваім дыярышы: «Дайшоў да мяне з поштай ліст, ананімна пісаны некалькі дзён назад, дзе для мяне была перасцярэга, што італьянец, адзін з маіх лекараў, павінен мне нешта падсунуць; не верачы гэтаму, памятаючы некалькі ранейшых перасцярэг, пусціў усё міма вушэй». Аднак на наступны дзень, «не даяраючы д'ябальскім спакусам», князь усё ж загадаў арыштаваць доктара.

З такой жа падазранасцю ставіўся слупкі ардынат да кожнай жанчыны. Складаючы парадкі для будучых дзетак (нашчадкаў у яго аднак не было), ён перасцерагаў: «З усёй перакананасцю жадаю, каб вы пазбягалі сядзець з дамамі, пайму ж з кабетамі (слова «кабета» тады гучала зняважліва — А. М.), таму што ад таго сядзення часта з непазбежнай боскай абразай бываюць забойствы, якіх, забытаўшыся ў такіх кампаніях, у каханні пазбегнуць цяжка». Цікава, што столькі харунжага, як толькі ён пачынаў пісаць пра жанчын, становіўся па-барочнаму квяцсты і кунштоўны; раптам з'яўляліся досціп, вычварныя тропы.

Геранім Радзівіл паводзіў сябе з жанчынамі цынціна і нахабна. У маладосці, пісаў Я. Тышкевіч, яго захапленні зводзіліся да «непрыстойных сувязей з выбранымі сярод сялянства маладзіцамі; гвалт, вы-

нала, папярэджны Сапега ўжо чакаў там сваю дачку. Узнік скандал, які скончыўся разводам.

Такі ж лёс напаткаў другую жонку Гераніма Радзівіла, Магдалену Чапскую. Хаця спачатку князь называў яе «свайёй душкай», абяцаў ёй «захоўваць вечную любоў», але потым стаў параўноўваць яе з «фарбаванай лісіцай». А калі Магдалена затрымалася на некалькі дзён у Варшаве, услед ёй паляцела грознае пісьмо, якое пачыналася такімі радкамі: «Маё сэрца. Пачынаеш, бачу, дзёрці са мною казла, бо паміж іншымі дзівацтвамі супраціўляеш выразнай маёй волі небыцця ў Варшаве. Маючы некалькі дарог абыходзіць яе, на злосць туды шлях павяртаеш, дзе я не загадваў быць. Ведай жа пра тое, вашмосць пані, што ў наступны раз з вялікай і ўзаемнай злосцю вашмосць пані будзеш павінна туды ехаць, дзе мая воля, а не яе, бо фурман і людзі слухаць вашмосць паню не будуць, што княжацкім абяцаю словам, таму што блазэнскім мужам і панам ніколі я не быў і не буду». Магдалене хутка апырыліся такія пагрозы, і праз тры гады яна ўцякла да маці.

Навучаны вопытам, трэцюю жонку, Анжэліку Мянчынскую, Геранім Радзівіл трымаў пад замком. У госці і на палаяванні ездзіў адзін, прыкрываючыся тым, што яго жонка зацяжарыла. А калі з пратэстам з'явіўся брат Анжэлікі, загадаў службе скапіць яго, сілай пасадзіць у карэту і вывезці на «авальных колах» з Слуцка ў Белую. Але Мянчынскі прымудраў, як дапамагчы сястры. Выехаўшы за горад на шпацыр, яна знайшла ў дамоўным месцы фурманку і ўцякла на ёй ад тырана.

Лысы, заклівы, плюгавы, грузны, Геранім Радзівіл тым не менш адносіў сябе да ідэальных мужчын. Аднак гэта быў закончаны эгаіст: усіх людзей ён лічыў дрэннымі і толькі сябе аднаго — цнатлівым і сумленным. Больш таго, да канца жыцця слупкі ардынат спадызваўся, што яго галаву па праву ўявіць польская карона. Тым больш, што гэта яму вешчавалі «прагностыкі», цвёрда абяцалі хіраманты...

Пры ўсёй паблажлівасці да Гераніма Радзівіла і Матушэвіч, і Рэйтан змаглі выявіць у яго толькі дзве станоўчыя рысы: цярпосць і «акуртанасць». Слупкі ардынат сапраўды вылучаўся сярод сучаснікаў тым, што і сам не піў, і караў за п'янства іншых. Карлінгу быў дадзены загад біць нагайкай усіх салдат, якія ма-

і жудаснай фігурай сярод беларускіх магнатаў XVIII стагоддзя. Зыходзячы з мемуарнай літаратуры, «пальму першыства» тут безумоўна трэба прысудзіць яго пляменніку Каролу Радзівілу. Дэспат і п'яніца, распуснік і авантурыст, фантаст і дзівак, ён быў тыповым параджаннем свайго часу. Нездарма столькі ўвагі яму прысвяцілі самыя розныя мемуарысты. Сваёй сумніцельнай славай і папулярнасцю нясвіжскі пляменнік намагаў зацімліць слупкага дзядзьку.

Кароль II Станіслаў Радзівіл Пана Каханку (1734—1790) быў сынам гетмана Міхала Радзівіла Рыбанькі і Францішкі Урсулы, апошняй з князёў Вішнявешых. Пасля ранняй смерці іншых дзядзёў бацькі вельмі пеццілі свайго адзінага сына і нашчадка, таму не адправілі яго за граніцу. У пятнаццаць год, сцвярджае Г. Жавускі, Каролек яшчэ не ўмеў чытаць. І толькі нейкі Пішчала навучыў яго адрозніваць літары: спачатку пісаў іх крэйдай на табліцы, а потым казаў вучню цаляць у іх са стрэльбы. Рос Пана Каханку чалавекам малалісьменным, абмежаваным, таму баяўся і ненавідзеў людзей адукаваных, акружаў сябе невукамі, распуснікамі. Час бавіў на палаяваннях, а потым і на «дзікіх свавольствах з дзядзяткамі». Грамадскія справы Кароля зусім не цікавілі. І тым не менш ён атрымоўваў чыны і ўзнагароды: у пяць год — ордэн святога Губерта, у трынаццаць — маршалкаўства на віленскім сейміку, у шаснаццаць — дэпутатства ў літоўскім трыбунале, у семнаццаць — палкоўніцтва, у восемнаццаць — меннікаўства Вялікага княства Літоўскага...

У 1762 годзе, пасля смерці бацькі, Пана Каханку стаў яшчэ і віленскім ваяводам. А заадно — і самым багатым чалавекам у Рэчы Паспалітай. Ю. Нямцэвіч падлічыў, што нясвіжскаму ардынату належала каля пяці тысяч вёсак, больш тысячы гарадоў і мястэчак, якія давалі ў год сорак мільёнаў золотых даходу. Іншыя крыніцы ацэньваюць гэту суму ў дзвесце мільёнаў. Вядома, былі цяжкія гады, калі князь аказваўся ў выгнанні, у эміграцыі ў сувязі са сваім удзелам у антыкаралеўскіх канфедэрацыях, калі на яго маёнткі накладваўся секвестр. Тады даводзілася рабіць даўгі, закладаць залатыя статуі апосталаў, лічыць кожны талер. Але, безумоўна, да дзівацтваў трэба аднесці бесперапыннае скаргі ваяводы на сваю беднасць, ледзь не жабрацтва, бо толькі «на жабракоў» ён штодзённа браў з сабой нешта з дзесяць залатых дукатаў. Ад-

нойчы, у час балю, князь крывадушна скардзіўся, што не можа сабе дазволіць есці з фарфоровых талерак, бо яны часта б'юцца, і таму карыстаецца танным алавяным посудам. І тут жа загадаў прынесці з падвалаў такую безліч він, што на яго можна было б купіць не адзін фарфоравы сервіз.

Вялікія багаці дазвалялі Каролу Радзівілу весці разгульнае, марнатраўнае жыццё. Калі вяселле — то тыдзень, калі пахаванне — то тры дні бесперапыннага п'янства. Гучна адзначаліся рэлігійныя святы, імяніны. Напрыклад, на каляды 1780 года з Рыгі ў Нясвіж было дастаўлена 1500 бутэлек шампанскага, 300 рэйнскага віна, 200 бургундскага, 100 араку, 3 бочкі англійскага піва, 1000 фунтаў васковых свечак, 10 бочак порыху для феерверкаў, 15 бочак свежых і марынаваных вустрыц, цэнтреры перцу, імбіру, карэнняў, мяшкі разынак і лімонаў, урэшце 100 галоў цукру і 800 фунтаў кавы.

Дорага Радзівілу каштавалі прадстаўленні сваіх і замежных труп. Ва ўспамінах Г. Герычовага расказваецца пра такі напознендатычны выпадак. Аднойчы князь слухаў оперу ў выкананні італьянскіх артыстаў і, не разумеючы мовы, прыдрамаў крыху. І раптам у адной з арый некалькі разоў пругчала слова «багатэля» (папольску: дробязь). Абураны магнат гучна ўсклікнуў: «Што? Для іх гэта драбязя, калі я ім плачу 40 000 у месяц? Выгнаць іх заўтра!»

Пышныя балі і прадстаўленні наладжваў Пана Каханку не толькі ў Нясвіжы, але і ў дзюргіх гарадах, куды выезджаў па службовых і маёмасных справах. Першы магнат Рэчы Паспалітай імкнуўся зацімліць нават каралеўскі двор. І гэта яму ўдавалася. Ян Дуклан Ахоцкі быў сведкам, як у 1789 годзе Кароль Радзівіл «ад імя Літвы» даваў у Варшаве «прыём для Кароны». Усяго было запрошана (па ўваходных білетах) больш чатырох тысяч чалавек. Усе праходы і левіцы ў радзівілаўскім палацы былі абабіты пунсовым сукном. У ліхтарох ззяла каля дзвюх тысяч свечак. Талеркі і нажы на сталах былі з золата або пазалочаныя. Пасярод галоўнага стала «ўзвышалася кампазіцыя з мейснскага фарфору, дзе паказваўся штурм Гібралтара». Вячэра пачалася з вустрыц, якіх спецыяльна прывезлі поштай з Гамбурга на некалькіх фурманках. Прыслужвалі прыдворныя, апраўтывалі ў жоўтыя атласныя жупаны, блакітныя кунтушы з тоўстымі залатымі шнурамі, падпярзаныя аднолькавымі слупкімі паясамі, за якія былі заткнуты ласэвыя рукавіцы. Увесь гэты бал каштаваў прыкладна два мільёны золотых.

Не менш, чым на варшаўскі бал, затраціў Пана Каханку на прыём польскага караля ў Нясвіжы (1784). Уся дарога ад Снова да радзівілаўскай рэзідэнцыі была абстаўлена сялянамі і беднай шляхтай, упрыгожана трыумфальнымі брамамі. Ваявода выехаў насустрэчу на турэцкім кані, у каўпаку з брыльянтамі, якія каштавалі некалькі дзсяткаў тысяч дукатаў. Пакоі ў замку былі абабіты каштоўнымі ўсходнімі тканінамі, упрыгожаны алегарычнымі фрэскамі. Балі, прадстаўленні, палаяванні, феерверкі працягваліся некалькі дзён. Адначасова за сталы ў замку сядела некалькі тысяч чалавек. Яшчэ столькі ж — у кляштарох і шатрах за горадам. Пышныя стравы Станіславу Аўгусту так прыемны, што, наведваючы бернардынцаў, ён наспрасіўся на «просты сняданак» — «каўбасу з так званай вершчаквай». Двойчы кароль выезджаў у прыгарад Нясвіжа Альбу, дзе былі пабудаваны дзсяткі ідэальных сялянскіх хатак, выкапаны каналы і вадасховішчы. Па іх плавалі сапраўдныя лодкі і караблі (князь рыхтаваў флот для Чорнага і Балтыйскага мораў).

(Працяг будзе)

ВОБРАЗЫ МІЛЫЯ РОДНАГА КРАЮ ПАД ШАТАМІ ЧАСУ

Палясоўшчык Міхал Міцкевіч, бацька Якуба Коласа, выконваючы панскую волю радзівілаўскага ляснічага, мусіў перабрацца вясною 1883 года з Акінчыцкай каморы на Мікалаеўскую лясную заставу.

«Я не помню нічога пра жыццё ў Акінчыцах, — чытаем мы ў жыццёпісе Якуба Коласа, — таму што мне тады не было года. Сваё дзяцінства я добра памятаю з таго часу, калі бацька служыў на трэцім месцы». Да нядаўняга часу за трэцяе месца памылкова лічылі Альбуць. Гэткае меркаванне ўсталявалася з тае прычыны, што ў Коласавых аўтабіяграфіях не было ні падрабязных, ні самых агульных звестак пра службу яго бацькі на Мікалаеўскай каморы. Адзначаўшы сваё з'яўленне на свет у Акінчыцах, Якуб Колас, як па чарзе, называў Ласток (Сухощыну), дзе прайшлі ягоныя «самыя раннія дзіцячыя гады».

Пра прыярытэты лясніка Міхала Міцкевіча з Акінчыцкай каморы на Мікалаеўскую сведчаць архіўныя дакументы: «Службовы фармуляр лясной варты Акінчыцкага лясніцтва на 1884 — 5 год», а таксама «Інвентарнае апісанне сядзібы Мікалаеўскай лясной заставы».

Збудаванне Мікалаеўскай лясной каморы мае сваю гісторыю, якая пераплятаецца з хронікай існавання Мікольскага народнага вучылішча, дзе вучыўся Кастусь Міцкевіч, будучы Якуб Колас.

13 лютага 1887 года Сверханскае валасное праўленне даслала ў кантору Галоўнага кіраўніцтва маёнткамі князя А. Радзівіла просьбу, спадзеючыся атрымаць у арэнду на карыстанне або бясплатна вольны пляц пад пабудову Мікольскага народнага вучылішча. Участак зямлі належаў князю Радзівілу і знаходзіўся ў Мікалаеўшчыне. Валасное праўленне паведамляла нявіскай адміністрацыі, што з сялянскіх надзелаў няма прыдатнага месца пад народнае вучылішча.

23 верасня 1877 года адміністратар Нявіскай акругі дакладваў у кантору Галоўнага кіраўніцтва, што, на ягоную думку, за адведзеныя 50 квадратных сажняў пад пабудову вучылішча можа быць прызначана гадавая плата арэнды не больш як пяць капеек за кожны квадратны сажань. Галоўнае кіраўніцтва дазволіла адміністратару Нявіскай акругі заключыць з валасным праўленнем кантракт на вольны пляц з аплатай па дзве капейкі за кожны квадратны сажань.

6 чэрвеня 1878 года каморнік пры Галоўным кіраўніцтве паведамляў у кантору, што ім адведзены і пазначаны слупамі пляц пад на-

роднае вучылішча ў Мікалаеўшчыне. Сверханскае валасное праўленне 26 чэрвеня таго ж года вярнула непадпісаны кантракт на арэнду пляца з просьбай вызначыць большую плошчу пад вучылішча, хлеў і агарод, а таксама змяніць трэці пункт у кантракце. Сяляне дабіваліся права ў будучым аднавіць кан-

з той прычыны, што названае мястэчка знаходзіцца ў цэнтры масы маіх лясоў, у якіх тутэйшыя сяляне робяць высеку за высекай і іншыя шкоды, прычыняючы мне немалыя страты, у выніку чаго я змушаны ўзмацніць у гэтым месцы ахову лясоў, асабліва ад нападу на іх мясцовага люду, баючыся, каб раскра-

Мікалаеўская лясная камора.

Малюнак-рэстаўрацыя М. КУПАВЫ.

ракт, каб не зносіліся пабудовы з пляца. Беручы пад увагу закон для ардынацкіх маёнткаў, Галоўнае кіраўніцтва не аддавала зямлі ў арэнду больш як на 12 гадоў. І трэці пункт у кантракце даваў права Галоўнаму кіраўніцтву згадзіцца ці не прыйсці да згоды на далейшую арэнду, а гэта ў сваю чаргу азначала, што ўвесь участак зямлі мае быць ачышчаны ад пабудовы за адзін месяц.

Не дапамагло сялянам, землякам паэта, і афіцыйнае прашэнне Мінскай дырэкцыі народных вучылішчаў. Справа стала вядома шырокім колам грамадства. Мінскі павятовы маршалак звяртаючыся да князя Радзівіла, даводзіў, што сяляне сабралі на пабудову народнага вучылішча 548 рублёў 54 капейкі, але гэтай сумы пры сучаснай дарагоўлі на лясны матэрыял зусім мала. «Сяляне вёскі Мікалаеўшчыны з прычыны сваёй беднасці сабраць большай сумы не маюць змогі». Мінскі павятовы маршалак прасіў ахвяраваць на пабудову народнага вучылішча неабходную колькасць ляснога матэрыялу з ардынацкіх лясоў і пляц у Мікалаеўшчыне.

27 ліпеня 1882 года нявіскай ардынат князь Антон Радзівіл напісаў мінскаму павятовому маршалку ліст наступнага зместу: «Мушу паведаміць, што ў мястэчку Мікалаеўшчыне ёсць вольны пляц, частку якога кіраўніцтва маімі маёнткамі мелася аддаць сялянам паводле іх просьбы пад пабудову народнага вучылішча за вызначаную гадавую плату, але зараз вынікла неабходнасць на гэтым пляцы збудаваць сядзібу для ляснога вартаўніка

данне не дайшло да такіх памераў, як гэта здарылася колькі гадоў таму назад, калі сяляне мястэчка Мікалаеўшчыны напалі на частку майго лесу і знішчылі, нанёшы мне страту на 7 000 рублёў...»

Аднак пры ўсім тым, ставячыся з поўным спачунаннем да справы народнай асветы, я гатовы ахвяраваць сялянам згаданы тут пляц пад збудаванне вучылішча, але ў тым толькі выпадку, калі яны пагодзяцца даць мне на замену частку свайго выгану ў канцы мястэчка для пабудовы сядзібы ляснога вартаўніка... Калі сяляне зразумеюць маё добрае жаданне і намер і дадуць згоду на гэтыя ўмовы, то неабходны лясны матэрыял для перабудовы набытай ім пад вучылішча хаты будзе адпушчаны з маіх лясоў бясплатна...»

У «Інвентарным апісанні сядзібы Мікалаеўскай лясной заставы», якое захоўваецца ў Цэнтральным дзяржаўным гістарычным архіве БССР, даецца план каморы, тлумачэнне, указваецца месца знаходжання пабудовы.

Лясная застава месцілася пры вёсцы каля дарогі, якая вяла з мястэчка Сверханя ў Мікалаеўшчыну. У інвентарным апісанні вытлумачваюцца межы сядзібы каморнага стражніка. Лясная камора знаходзілася паміж сялянскімі надзеламі на пляцы, набытым у выніку добраахотнай замены з селянінам Паўлам Міцкевічам. Усе збудаванні на сядзібе Мікалаеўскай лясной заставы датуюцца 1883 годам.

Хата, крытая гонтай, стаяла на каменным падмурку, у гладкіх нямецкіх вуглах. На ўсю даўжыню зруба ад дарогі быў ганак адкрытага тыпу

з трыма апорнымі слупамі. На гэтыя тры круглыя калонкі апіраўся гонтавы дах з напускам. Дах падтрымліваўся кранштэйнамі, замацаванымі ў верхніх вянках зруба. У Акінчыцкай хаце такіх доўгіх ганкаў было два, на ўсю даўжыню і шырыню будынка. І тут і там прызначаліся яны для варты, каморны стражнік пільнаваў падвод, што накіроўваліся на кантрольна-прапускны пункт з лесасекі. Святліца, дзе жыла сям'я лясніка-каморніка, асобны гасціны пакой і сенцы дзялілі хату на тры часткі. Падлога ў сенцах была выкладзена цэглай, у святліцы гліняная, а ў гасціным пакоі зроблена з сасновых дошак. У асноўным памяшканні стаяла печ, у гасціным пакоі — галандская грубка. Дзвярэй было тры, вокнаў пяць і два маленькія вакенцы ў шытах.

Гумно і стайня — пад адным дахам, на каменнай падмуроўцы, з сасновых круглякоў, замацаваных у простых вуглах і пяці сасновых шухлах, укапаных у зямлю. Унутры збудаванне дзялілася прасценкам на гумно і стайню.

Прыгрэбнік, крыты гонтай, з сасновых круглякоў, на каменнай падмуроўцы. Паркан зроблены з сасновых палавінікаў, закладзеных у шухлы, з брамай і весніцамі.

Зямельны надзел пераважыў сем маргоў. Сюды ўваходзілі пляц пад сядзібай і агародам, ворная зямля ў Дуброве і сенакос у Чартавіцы. То назвы двух урочышчаў на радзіме паэта.

З рэчаў, якія належалі вотчынным кіраўніцтву і былі перададзены ў распараджэнне лясніка-каморніка, пералічваюцца: лясны чатырохкутны знак з жоўтай медзі; вызалачаны знак з жоўтай медзі на шапку, з лацінскай літарай R і каронай князя Радзівіла ўверсе; табліца, пафарбаваная зялёнай фарбай, з надпісам вялікімі белымі літарамі назвы сядзібы; друкаваная кніжка абавязкаў ляснога вартаўніка і яшчэ адна друкаваная кніжка для запісу пададзеных у лясніцтва доказаў злачынства.

Усе пабудовы і рэчы да часу знаходжання на Мікалаеўскай каморы прыняў Міхал Міцкевіч. У інвентарным апісанні застаўся ягоны подпіс, з імем і прозвішчам, каліграфічны, пастаўлены ўпэўненай рукой. Аб тым, што подпіс Міхала Міцкевіча ўласнаручны, сведчыла Сверханскае валасное праўленне 27 ліпеня 1884 года. У канцы інвентарнага апісання прыкладзены дзве пячаткі — старасверханскага валаснога старшын і Сверханскага валаснога праўлення.

Прыгяданыя архіўныя матэрыялы ўносяць у жыццёпіс Якуба Коласа яшчэ адну асобную старонку: бацька паэта, палясоўшчык Міхал Міцкевіч, з 1 красавіка 1883 года да 1 красавіка 1885 года жыў і працаваў на Мікалаеўскай лясной заставе.

Генадзь ТУМАС.

«СПАДЧЫНА» РАДУЕ ГЛЕДАЧА

Спектаклі ў пастаноўцы народнага тэатра «Спадчына» Палаца хімікаў Светлагорска палюбіліся не толькі жыхарам горада. З майстэрствам гэтага калектыву мелі магчымасць пазнаёміцца і глядачы іншых населеных пунктаў рэспублікі, а ў час і Усеаўскага фестывалю народнай творчасці ён стаў лаўрэатам, быў адзначаны вялікім залатым медалём, а шаснаццаць самадзейных артыстаў — малымі медалямі.

У рэпертуары «Спадчыны» значнае месца займаюць творы беларускіх драматургаў. Тэатр паставіў спектаклі па п'есах «Трыбунал» і «Таблетку пад язык» народнага пісьменніка рэспублікі А. Макаёнка, «Апошняя інстанцыя» М. Матукоўскага і іншыя, у якіх былі заняты лепшыя самадзейныя акцёры.

АДКРЫТЫ НОВЫ МУЗЕЙ

Вёска Шацк — адно са старажытных паселенняў Пухавіцкага раёна. У пісьмовых крыніцах яно ўпамінаецца яшчэ ў XV стагоддзі.

Некалькі гадоў назад энтузіяст-краязнавец настаўнік І. Чуйкоў пачаў збіраць матэрыялы па гісторыі родных мясцін.

Потым у гэту работу ўключыўся ўвесь калектыў школы. Збіралі матэрыялы, запісвалі ўспаміны, знаходзілі фатаграфіі даваенных гадоў. Нядаўна адбылося адкрыццё краязнаўчага музея.

На свята былі запрошаны вэтэраны вайны і працы, кіраўнікі саўгаса, госці з райцэнтра.

Матэрыялы музея расказваюць аб больш чым 500-гадовай гісторыі Шацка, аб яго людзях-працаўніках і воінах. Асабліва поўна прадстаўлены раздзел «У баях адстаялі Айчыну сваю», які расказвае аб гераічных подзвігах землякоў у гады Вялікай Айчыннай вайны.

КЛАСІЧНАЯ ФІЛАЛОГІЯ СЁННЯ

У Мінску адбыўся ўсеаўсны семінар-нарада «Актуальныя праблемы метадыкі выкладання дысцыплін класічнай філалогіі і замежнай літаратуры». Яго паседжанні праходзілі ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце імя У. І. Леніна, які сёлет адзначае сваё шасцідзясяцігоддзе. Выбар Мінска месцам правядзення такога прадстаўнічага форуму не быў выпадковым. За апошнія гады кафедра замежнай літаратуры БДУ выдала шэраг навукова-метадычных дапаможнікаў па розных раздзелах гісторыі замежных літаратур, якімі карыстаюцца студэнты многіх вышэйшых навучальных устаноў краіны.

Удзельнікі семінара абмянялі думкамі і падзяліліся вопытам метадыкі выкладання дысцыплін класічнай філалогіі і замежнай літаратуры.

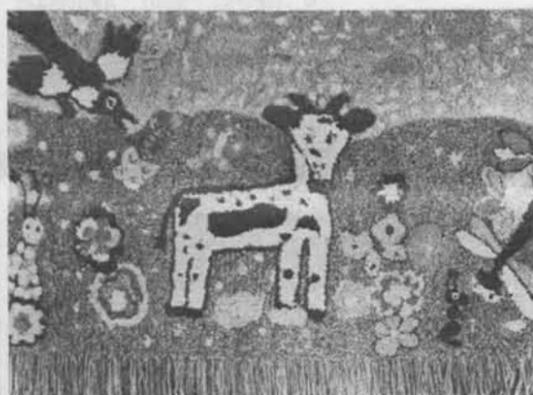
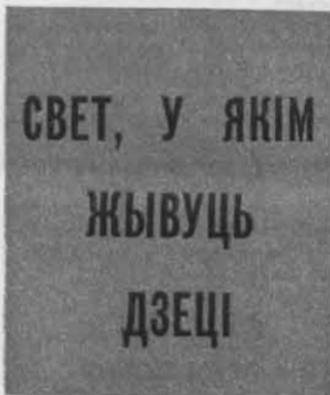
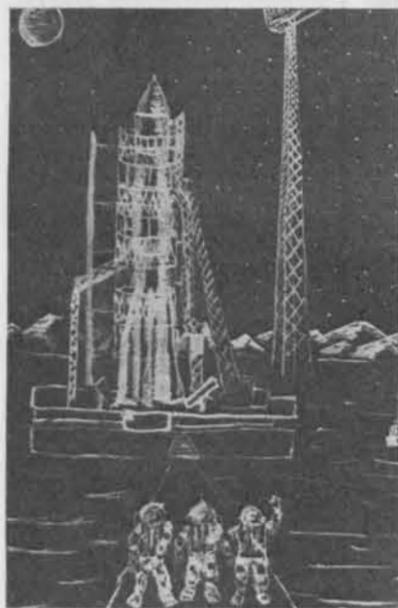

Вечар аднаактовых балетаў «У гонар Марыуса Пеціпа» быў у Мінску адной з самых цікавых прэм'ер мінулага тэатральнага сезона. Глядачы убачылі

«Арлекінаду» Р. Дрыго, «Прывал кавалерыі» І. Армсгеймара і «Пахіту» Л. Мінкуса. Паставіў спектаклі на беларускай сцэне Пётр Гусеў, адзін са старэйшых савец-

кіх харэографуў, віцэ-прэзідэнт міжнароднай акадэміі танца ў Парыжы. Балетмайстар узнавіў класічную спадчыну Марыуса Пеціпа дзякуючы таму, што ў свой

час яго настаўнікам быў Аляксандр Шыраеў, вучань славутага харэографа. НА ЗДЫМКАХ: сцэны з балетаў «Арлекінада», «Прывал кавалерыі», «Пахіта».

Мінскі Палац мастацтва запрашае наведвальнікаў... у маленства. Тут адкрылася традыцыйная XXVIII рэспубліканская выстаўка дзіцячай выяўленчай і дэкаратыўна-прыкладной творчасці. Экспануецца амаль тысяча дзвесце работ, якія адабраны з некалькіх тысяч, прысланых з усіх куткоў Беларусі. Малюнак і скульптура, кераміка і вышыўка, цацкі і вырабы з саломкі — такі дыяпазон творчых інтарэсаў юных жыхароў Гомеля, Жлобіна, Гродна, Мінска, Жодзіна, Целяханаў... Экспазіцыя шырока раскрывае духоўны свет савецкіх дзяцей, іх імкненні і ідэалы. Хлопчыкі і дзяўчынкі не проста назіраюць навакольны свет — іх глыбока хвалюе ўсё, чым жыве наша Радзіма, яе людзі.

НА ЗДЫМКАХ: у адной з залаў выстаўкі: «Перад стартам» — гравюра гамяльчанина Паўла ЕМЯЛЬЯНАВА; «Старыя лесуны» (лён) — кампазіцыя Людзі КАСЦЮК з Мінска; габелен «На лузе» — калектыўная праца выхаванцаў рэспубліканскага Палаца піянераў і школьнікаў; «Юны барабаншчык» — малюнак мінчанкі Наталы ПЛАКСІЦКАЙ.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

Гумар

Муж прыносіць дамоў папу-
гая і гаворыць жонцы:
— На айкціёне я заплаціў
за яго дзвесце франкаў. Яго ха-
целі купіць дзесяць чалавек...
Але самае цікавае тое, што я
нават не ведаю, ці гаворыць ён!
— Як гэта, ці гавару я? —
бурчыць папугай. — А хто ж
тады павышаў цану?

У Парыжы чалавек перагнуў-
ся цераз паранет моста і ўгля-
даецца ў ваду. Да яго падыхо-
дзіць паліцэйскі і пытае:
— Вы што-небудзь згубілі?

— Так, — адказвае бедалага.
— Мае акуллары ўпалі ў Луа-
ру...
— У Луару? Вы хочаце ска-
заць — у Сену?
— Адкуль мне ведаць, я ж
без акулляраў...

— Як цяжка выконваць нава-
годнія просьбы дзяцей, — ска-
рдыцца адзін прыяцель другому.
— Не гавары, дружа. Мой
старэйшы нічога не жадае, ак-
рамя спартыўнага аўтамабіля,
а дачка патрабуе сапраўднага
кракадзіла.

— Ты яшчэ шчасліўчык. Мой
пцігадовы свавольнік хоча, каб
я купіў яму брата-блізнюка, у
якога, да таго ж, бацька канды-
тар.

Фрэдэрыку надакучылі крык
і ён яго дзевяцімесячнага бра-
та, і ён спытаў маці:

— Мам, а чаму нам дастаіся
такі крыкун?
— Не гавары так аб ім. Ён
насланы нам з неба
— Ха, насланы! Скажы лепш,
што яго спіхнулі адтуль!

**ВУЧОНЫМІ ДАСЛЕДАВАНЫ АСАБЛІВАСЦІ
РОСТУ, ПАВОДЗІН І РАЗВІЦЦЯ ЖЫВЁЛ**

ДЗІКІ

Непаўторныя па сваёй прыгажосці беларускія лясы, якія займаюць трэцюю частку ўсёй тэрыторыі рэспублікі, шматлікія рачныя поймы, лугі і нізінныя балоты, разнастайная расліннасць і даволі мяккі клімат ствараюць спрыяльныя ўмовы для жыцця многіх відаў дзікіх жывёл. Сярод іх асаблівае месца займае дзік, які з'яўляецца адным з асноўных аб'ектаў спартыўнага і прамысловага палявання, а таксама адыгрывае істотную ролю ў жыцці лесу.

Дзякуючы прынятым мерам па ахове, колькасць дзікоў у апошнія 10—15 гадоў рэзка ўзрасла. Гэта і дазволіла адкрыць на іх штогадовае паляванне, якое не мае сабе роўных па эмацыянальнасці і вастрыні адчуванняў.

Пільную ўвагу на гэтага прадстаўніка беларускай фауны звярнулі вучоныя Акадэміі навук БССР. Шматлікія даследаванні, якія былі праведзены ў Белавежскай пушчы, Бярэзінскім і Прыпяцкім запаведніках, дазволілі вывучыць асаблівасці паводзін, росту і развіцця жывёл, далі магчымасць прадухіліць масавыя захворванні дзікоў.

Сярод капітных дзік рэзка вылучаецца сваёй прыроднай пластычнасцю: практычна усё прыдатна яму для ежы; ён дае вялікае патомства; хутка набірае вагу і становіцца дарослым. Цікава, што ў розных раёнах Беларусі вага дзікоў істотна мяняецца. Найбольш буйныя водзяцца ў Паазер'і, усходняй і паўднёва-ўсходняй частках рэспублікі. Дарослыя самкі важаць 130—150 кілаграмаў, самцы — 180—220. Рэкордная вага старога секача — 320 кілаграмаў! Падобны экзэмпляр у вядомай ступені дэманструе дасягненні паляўнічай гаспадаркі.

Разнастайнасць нашых лясоў у многім вызначае асаблівасці жыцця дзіка. Ён паводзіць сябе як тыпова лясны звер, хоць у цёплы час года корміцца таксама на лугах, у поймах рэк і нават робіць начныя набегі на калгасныя палі.

З ранняй вясны і да позняй восені дзікі жывуць у сырых, увільготненых і забалочаных месцах — альховых, яловых, сасновых і змешаных лясах. Цяга дзікоў да вады і балот — гэта своеасаблівае спадчына продкаў. Блізкія суродзічы гэтых жывёл, так званыя таўстаскурцы (бегемоты, насарогі) увогуле не могуць абыходзіцца без вады ў летнюю пару. Адсутнасць у дзікоў патавых залоз прымушае іх «выпраўляць» недасканаласць свайго арганізму пошукамі вільготнага асяроддзя.

Восенню, у перыяд нагулу запасаў тлушчу, дзікі асабліва актыўныя. Вялікія статкі іх збіраюцца ў месцах, дзе шмат корму. Асабліва любяць яны дубровы. У лясах і поймах рэк, каля азёр і балот вялікія плошчы верхняга пласта глебы бываюць цалкам перакапаны дзікамі.

У зімовую пару жывёлы выбіраюць для жыцця прыбярэжныя ўчасткі вадаёмаў і астраўкі лясоў сярод балот, дзе глеба прамярзае неглыбока.

«Меню» дзіка ўключае каля 150 відаў кармаў расліннага і жывёльнага паходжання. Увесь цёплы перыяд года зьяры харчуюцца зялёнымі часткамі травяністых раслін. Восенню пераключаюцца на жалуды, цыбуліны, карэнні і карнявішчы траў. Многа здабываюць лічынак хрушча, дажджавых чарвякоў, кукалак насякомых, малюскаў. Зімой разнастайнасць кармаў рэзка скарачаецца. Акрамя жалудоў аснову ежы складаюць падземныя часткі балотных і каляводных травяністых раслін. Важнае значэнне мае штучная падкормка дзікоў, якая праводзіцца ва ўсіх паляўнічых гаспадарках рэспублікі.

Дзікі — статкавыя жывёлы. Яны жывуць асобнымі сем'ямі з 6—8 асобін. Нярэдка аб'ядноўваюцца некалькі сямей. Толькі дарослыя вепрукі жывуць адзінока: іх называюць адзінцамі або секачамі. Маладняк, што аддзяляецца ад сваіх сямей, утварае невялікія табуны.

Калектывізм дзікоў мае вялікае значэнне ў іх жыцці. Вясной увесь статак разам абараняе ад небяспекі маленькіх парасят. Важаком заўсёды з'яўляецца самая дужая і вопытная самка, яна вызначае месца кармёжкі і адпачынку. У зімовы час дарослыя свінні, распкопаючы мёрзлую глебу, аблягваюць харчаванне парасятам. Па глыбокім снезе першымі пракладваюць сцежкі дарослыя дужыя жывёлы.

Шлюбная пара ў дзікоў праходзіць у лістападзе-снежні. У гэты час да статак далучаюцца вепрукі, якія ўтвараюць каля сябе гарэмы самак. Паміж самцамі нярэдка адбываюцца паядынкі.

Парасятя нараджаюцца ў сакавіку-красавіку. Вядомы рэдкія выпадкі з'яўлення іх нават у канцы студзеня і ў лютым. Свінны звычайна прыносіць 6—8 дзіцянят. Каля двух тыдняў яны жывуць у бяроззе, а затым пакідаюць яе назаўсёды.

Парасятя маюць вельмі прыгожую паласатую расфарбоўку валасянога покрыва. У момант небяспекі яны затайваюцца, кладучыся на зямлю, і іх цяжка выявіць нават з блізкай адлегласці. У першыя тыдні жыцця маці абараняе малышоў ад ворагаў. Асабліва надзейная гэта ахова ў буйных статаках. Праз некалькі месяцаў, калі парасят ўжо дастаткова падрастуць і падужоць, інстынкт мацярынства ў самак паступова слабее.

Паляванне на дзікоў дазволена толькі па ліцэнзіях з сярэдзіны лістапада да канца снежня, што адыгрывае важную ролю ў развіцці паляўнічай гаспадаркі Беларусі, у захаванні і памнажэнні прыродных багаццяў рэспублікі.

Пётр КОЗЛА,
кандыдат біялагічных навук.

ВОЗЕРА КАЛЯ ДОМА

Выправіць памылку прыроды, якая абдзяліла сталіцу Беларусі натуральнымі вадаёмамі, дапамагло збудаванне Вілейска-Мінскай сістэмы. Яна не толькі дала магчымасць поўнасцю вырашыць праблему водазабеспячэння горада, але і заняцца праблемай яго комплекснага добраўпарадкавання на новым узроўні.

Адпачыць на берэзе возера непа-

далёку ад дома змогуць цяпер жыхары новых раёнаў горада. Буйное вадаховішча будзе сілкаваць ланцужок штучных вадаёмаў. Яны паўкольцам, працягласцю больш за 20 кіламетраў, апыржучь паўночна-ўсходнюю частку Мінска. Тут ствараюцца зоны масавага адпачынку паркамі, пляжамі і спартыўнымі збудаваннямі.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1233